

तूष्णीकानिति अद्य रामविक्रमं विदित्वा अन्योन्यमीक्षतस्तूष्णीकानिरुत्साहान्पश्यामीदं किमिति शेषः ॥ ५ ॥ मातुःपैतामह इति पाठे रावणमातुःपितामहपुत्रस्तस्याः पितेत्यर्थ इति तीर्थः ॥ ६ ॥ तद्वाक्यमाह ॥ विद्यासु चतुर्दशसु अभिविनीतः शिक्षितः नयानुगः नीतिमार्गगः ॥ ७ ॥ तां नीतिमेवाह ॥ संदधान इति ॥ कालेन संधानविग्रहोचितकालानुसारेण ॥ ८ ॥ कश्चनयोः कालस्तत्राह ॥ हीयमानेनेति ॥ क्षीयमाणेन समेन च कर्त्रा संधिः कार्यः ॥ ज्यायान्प्रबलो विग्रहं कुर्वीत ॥ सर्वथा शत्रुना वमन्येत नोपेक्षेतेत्यर्थः

यदुक्तवं तोरामस्य भवं तस्तन्मया श्रुतं ॥ भवतश्चाप्यहं वेद्युद्देसत्यपराक्रमान् ॥ तूष्णीकानीक्षतो न्योन्यं विदित्वा रामविक्रमं ॥ ५ ॥ ततस्तु सुमहाप्राज्ञो माल्यवान्नामराक्षसः ॥ रावणस्य वचः श्रुत्वा इति मातामहो ब्रवीत् ॥ ६ ॥ विद्यास्वभिविनीतो यो राजा राजन् नयानुगः ॥ स शास्तिचिरमैश्वर्यमरींश्च कुरुते वशे ॥ ७ ॥ संदधानो हि कालेन विग्रहं श्वारिभिः सह ॥ स्वपक्षे वर्धनं कुर्वन्महदैश्वर्यमश्नुते ॥ ८ ॥ हीयमानेन कर्तव्यो राज्ञा संधिः समेन च ॥ न शत्रुमवमन्येत ज्यायान् कुर्वीत विग्रहं ॥ ९ ॥ तन्मत्यं रोचते संधिः सह रामेण रावण ॥ यदर्थमभियुक्तोऽसि सीता तस्मै प्रदीयताम् ॥ १० ॥ तस्य देवर्षयः सर्वे गंधर्वाश्च जयैषिणः ॥ विरोधं मागमस्तेन संधिस्तेन रोचतां ॥ ११ ॥ असृजद्भगवान्पक्षौ द्वावेव हि पितामहः ॥ सुराणामसुराणां च धर्माधर्मौ तदाश्रयौ ॥ १२ ॥ धर्मो हि श्रूयते पक्षामराणां महात्मनां ॥ अधर्मो रक्षसां पक्षोऽसुराणां च राक्षसः ॥ १३ ॥

॥ ९ ॥ एवं हि स्वपक्षवृद्धिर्भवतीत्युक्तं स्वपक्षे वर्धनं कुर्वन्निति ॥ तत्तस्मात् हीयमानस्य तव बलवता रामेण संधिर्मह्यं रोचते ॥ संधानोपायमाह ॥ यदर्थमिति सीतार्थमित्यर्थः अभियुक्तोऽपरेऽस्वयं वाभिनिविष्टोऽसि वा ॥ १० ॥ शत्रोर्द्विः स्वक्षयश्च संधानकालस्तत्राद्यः स्पष्ट एवेत्याह ॥ तस्येति ॥ ११ ॥ अथ स्वपक्षक्षयं दर्शयितुं सामान्यतो जगतः क्षयवृद्धिहेतुमाह ॥ असृजदिति ॥ भगवान्पितामहः सुराणामसुराणां च हिताहितप्राप्तिपरिहारार्थं विधिनिषेधरूपौ द्वावेव पक्षावसृजत् ॥ किंविषयौ तौ तत्राह ॥ धर्माधर्मौ तदाश्रयौ तयोर्विधिनिषेधयोः क्रमादाश्रयौ विषयौ ॥ विधिविषयो धर्मः निषेधविषयश्चाधर्मः ॥ १२ ॥ तत्रामराणां धर्मस्तद्विषयो विधिः पक्षः ॥ राक्षसाराजसा असुरास्तामसा इति भेदः ॥ १३ ॥